

Defensorio latissime probat; Joannes item Lucidus; Perrerius lib. xi. Comment. in Danièle. Hocum tamen plerique, ac vetustiores maximè, qui natalem Dionysianum in anno Christi primo tenuerunt, cum ad Passionem Dominus accessit, annum etatis absolvire putant xxxi, cum mensibus tribus, ut Paulus Forosempr. obseruat, recentiores vero, qui natalem communem aplexi sunt, xxxii, annos cum mensibus tribus assignant.

At Paulus Forosemproniensis anno Christi xxxvi. passionem illigat, cum Dominus excessisset annum atque xxxxi. & quartum inchoaret. Biennio quippe natalem illius infra vulgarem lumenendum centur, ut usque loco dictum est. Ceteri Solis, Lunaque fecuti, annum communis aera xxxi. morti Domini praeſumunt. Quamquam Lucas Gauricus, & cum imitatus Onofrius; tum Mariana nostra, libro de die mortis Christi, qui cumdem xxxiv. annum aſerunt, Paschalis computi rationem habuerunt. Nam primi illi duo non Luna xv. sed xxxviii. pascham eſſe defendunt; Martii xxvi. At Marianae eodem anno xxxiv. Martii xxvi. die crucifixum aſerit: cum ob Kalendarii vitium is dies xxv. Martii diceretur, qui erat tēpſa xxvi.

CAPUT X.

Exsuntur Beda Galatinusque de anni xxxiv. Christi: fentientia.

Qui trigesimo quarto etatis anno Christum Dominum obiisse credunt, ii medie, quem adduximus, confutemus vetustis imprimitur, ac pro sua fentientia preferre solent. Sed ante omnia Beda fentimonium illud infinge, quod supra prodiximus, in quo fidem hoc Ecclesia habere dicit, *Christum paulò plus, quam xxxii. annis usque ad suā tempora Passonis vixisse.* Hoc firmissimum Chronologia sue munimentum Antonium Scriptores appellant. Sed si illorum ipsorum, quorum se auctoritate munitosputant, fensum, ac mentem intellexisse, numquam ille tibibus uteretur. Etenim sic annos triginta tres, menſequē tres in carne Christum, Beda, ceterique predicant, ut post nativitatem diuos tantum, & triginta solidos explevisse censeant, & illum, quo in utero Virginis fuit, annum in summa conferant. Nam qui primus as illis Christi numerat annus, is est, in quo incarnatus, & in luce editus est; quo exilio, ad eum, qui passioni praefixus est, quartum & tricessimum, anni xxxi. praeſice computant. Christus in utero Virginis incarnatus est Martii xxv. anni primi communis aera; ut auctores illi fentient, nosque ſuprad, cum de anno Natali disputabamus, offendimus. Cum igitur eodem tempore sit paschis; intervalum inter utrumquem & triginta, non amplius, annorum fuit. At nosſi tres illos & triginta cum mensibus tribus post natalem ordiuntur, quod nemo veterum illorum docuit. Quaeſtra ſe antiquitus ſufragio, ac testimonio defundunt.

Sed Beda, ac deinceps reliquorum opinio, atque ratio ſemet ipſa redarguit. Primum quod ex Ecclesiā fide Beda pronunciavit, Christum paulò plus, quam xxxii. annis in carne vixisse, id est tribus inſuper Mensibus, huic illi contradicit, dum qui primus est annorum iſtorum, in eo incarnatum affirmat esse Christum, quod si ad passione, id est xxv. Martii, annos xxxiv. numerat, haud plus annis triginta tribus intererit. Falſum est igitur tribus præterea mensibus in carne vixisse Christum. Ad hanc impioriē nec uifato hominum more, ac conſuetudine loquitur, dum attat, viueat Christi tempus illud imputat, quo in utero Virginis matris inclusus est. Hic enim, opinor, etatis aliqui primus tributus annus, cuius initium ab ipso, quo ex patre utero profutus est, momento deducatur. Quocirca recit Paulus Forosemproniensis neminem à ſe dicit eſſe repertum, qui illam Beda, & id genus ceterorum opinionem quadrat. Sic enim loquitur. Tertio pugnat in eo Beda ſecum, quod anno Christi xxxiv. ix. Kalend. April. Lunam xiv. ſeriat v. fuſſe; adeo que vii. Kalend. April. paulum eſſe Christum existimat. Hac enim illius verba ſunt. *Quotidianum XXXII. annis circulus Paschalis circumagit;* *huius addo XXXII. vel passus XXXIV. ut illum ipsum, quo paſſus eſſe Dominus, at-*

tингere poſſit annum, ſum de XVI. Ipo eſſe ergo anno Domini Paſſonis. & refractionis aeronis: quia ſicut de XXXI. primo, ita DLXVI. trigesimo quarto per univerſos Solis & Luna concordat diſcurſus. Unda ita colligit. Et idcirco circulans Dionysius apertis, ſi DLXVI. ab incarnatione Domini contingens annum, XIV. huius in eo IX. Kalend. April. ſeria v. reperiri, & diem Paſcha Dominicam vi. Kalend. April. Luna XVI. ago Deo gratias, quia quod querelas, ſicut ipſe promiſt, te invenero docuit. Quibus verbis docet hoc Beda; anno Christi DLXVI. cyclo Luna XVI. eadēm Novembris, ac ferias dominicas, quae erant anno aera tricesimo quarto, quo paulus eſſe Christus: nimis mirum decimam quartam lunam IX. Kalend. April. huius Martii XXV. fuſſe, Lunaque fecuti, annum communis aera XXXI. morti Domini praeſumunt. Quamquam Lucas Gauricus, & cum imitatus Onofrius; tum Mariana nostra, libro de die mortis Christi, qui cumdem xxxiv. annum aſerunt, Paschalis computi rationem habuerunt. Nam primi illi duo non Luna XV. sed xxxviii. pascham eſſe defendunt; Martii XXVI. At Marianae eodem anno xxxiv. Martii XXVI. die crucifixum aſerit: cum ob Kalendarii vitium is dies XXV. Martii diceretur, qui erat tēpſa XXVI.

CAPUT XI.
Exsuntur Beda Galatinusque de anni xxxiv. Christi: fentientia.

Item Beda capite illo XI. Passonis annum obſervat, id ex Monachorum quorundam narratione, quod in Roma anno Dionysiano occ. fuerunt. *Sancta figura* (littera, ait, Romana, & Apologetica Ecclesia hanc ſe fidetur (nimis plus cum Martiis xxxi. anni vixisse) & ipſi reſtat Indiculi, quia ſuis in cereis annuas inſerviere ſolent, ubi tempus: Dominica paſſionis in memoriā populi revocans, numerum annorum trigesima ſemper, & tribus annis minorens, quam ab eius incarnatione Dionysius ponit, adnotat. Denique anno ab eius incarnatione juxta Dionysium DCC. Indicione XIV. fratre noſtri, qui tunc fuere Roma, hoc modo ſe in Natali Domini in cereis S. Maria ſcripum videtis. & inde deſcripti referuntur: A paſſione Domini noſtri Iesu Christi anni MDLXVIII. Hic locus variat a Chronologis, & Annalium editoribus vexatus, viciſſim & illorum ingenia torſit. Anno Dionysiano DCC. Indicione XIV. currebat à Kalend. Jan. ad Septembrem, à quo deinceps Indicione XV. cepit. Quare natale illum, quo Monachi Romani iſta legerunt, in annum aera communis septuagintaſimum incidiſſe neſſe eſt; ſic ut annum a Natali per id tempus Ecclesia Romana coperit, iti quidem Indicione tum erae XIV. At Annalium conditor librariorum vitio DCC. pro DCC. apud Bedam legi conſirat. Verum Indicione XV. tunc eſſet, ut anno V. Paulini vero Forosempr. lib. IV. Paulinae, DCC. annum legit; ſed ad Paſſione MDCLXIX. non DCLXVII. ex eoque colligit, Christum ex illa fentientia anno trigesimo primo abſolute, cum mensibus tribus mortuum vident. Nam si annos 669. de 701. deducas, reſtabunt 32. annis ab incarnatione Christi. Detracſis novem mensibus, quibus in utero gefellitus eſt, reliqui ſunt anni XXXI. cum tribus mensibus. Atqui ſi Romana Ecclesia annos Christi à Martio mense, & incarnationis die numeraret, quem & Paſſionis prefinitum Paulus exiliat, conſequens eſt, Natale illum, de quo Beda loquitur, in finem anni occ. cadere. Indic. XIV. ab eo tempore non ſolim Christi annos procedere, ſed etiam annos Paſſionis numeratos. Cum igitur anno Christi DCC. Natali Domini, Indic. XIV. annos putent a Paſſione MDCLXIX. ut Paulus legendū ſignificat, primus annus à paſſione ab eo Natali, qui in annum Christi XXXI. cadit, inchoandus eſt aut ſi Natalis ille Decembri anni Christi DCC. tribuitur, primum Indicione XV. non XIV. numeranda venit. Deinde Natali anni Christi XXXI. eſt annus à Paſſione computabitur.

Quoniambrem mendosus eſt illi Beda locus, neque quod refutendū ſit, fatig appetit. Triplex quidem occurrebat emendandi via. Nam aut annus Christi DCC. pro DCC. ſcribendus; uti Scholastæ Beda legiſtis

legiſtis videtur: ac tum anni à Paſſione numerati à Natali Christi XV. Decembri, incipient, & a primitis Solis carinibus decem ſolidos dies; à lunaris epochis, quatuor aberrare. Quid igitur Judaeis acciditſe credimus, qui Astronomicis, ac Mathematicis rebus aut nullam, aut minorē certe, quam Alexandrinus, Gracique, per illud tempus operam navabant? Eſte uti ſibi quicquam, aliſive perfudeat; Neomenias illorum numquam à mediis, ac coeleſtibus novilunis ne uno quidem alterōe diſcrepafe die? Non eſt veriſimile.

Hec ſatis ſunt ad decretum illud Beda refellendum, quod Ecclesia perperam affingit, Chriflum annos exigit tress & triginta cum tribus mensibus. Huic enim Dionysius ac Beda ipſe per imprudentiam rfragantur. Aliorum commentarii, qui Dionysio usus, genere, usus, annorum imputant, multo magis ridiculum eſt, ut ſuprademonstravimus. Nam ex illo ipſo dogmate pleraque conſequuntur, que cum Evangelicaveritate concordare nequeunt. Veluti neque Pilate Praſide, neque Tiberio Imperatore paſſum eſſe Chriflum; fed Augusto ſuperflue. Item neque Anna, vel Caipha principibus Sacerdotum baptizatum, ac mortuum; & id genus alia: ut facit mirari nequeam, iis hominibus, qui aliquid rationis, communie feniſus veltigium habent, tam fodiā, & abnorme infidelis fentientiam. Denique quamvis id illis, quod pugnabunt, conceſſi, communie aram duobus & viginti annis anteverti debere; non ideo tamen quod volunt aſſequuntur: ut anno aera XI. Christus XXV. Martii, Luna XV. fit paſſus. Nam novilunium anno illo contigit Martii XII. feria VII. Ergo Luna XV. cadit in XXVI. Martii, contra illorum hypothefin.

CAPUT XI.

Equiviſt Luna XV. paſſus fit Christus. Demonstratur non accuratis Luna motibus, ſed corrupro cycle uſo eſſe Judeus.

ALITER sequitur non infirmum tamtaxat vetustis. At, fed antiquiorum etiam decretum, Luna XV. paſſum eſſe Dominum. Id ex eo manavit, quod ea nos obſervatione infiniti moleſtii, & inextricabilibus laqueis expedivit; ac diem ipſum Paſſionis Dominicæ aliunde, quam ex Astrologis epilogismis, ac coeleſtibus motibus, investigare docuit. Deinānt itaque Chronologi in anno dieque Paſſionis erundo Mathematicorum calculis, & noviluniorum, pleniluniorum minus, ac ſcrupulofis ratiocinii ſibi, ac lectoribus suis negotium facere. Quo in genere nimis ſancte Epiphanius quorundam exſtitit: ſed in primis Pauli Forosemproniensi, & ante hunc Abulensis: pōſt verò, Joannis Lucidi, atque Scaligeri, qui ē cyclis lunariis decimas quartas Judaicas, & Paſchata anxię admodum explorant. pōſtrem autem ille Calippicum cylindrum, & Alexandria ſeſcio quem vel invitis Judeis objicit, quod ſuo loco plenifime refutatum eſt.

CAPUT XII.

Conſtituitur annus ac dies Dominicæ Paſſionis.

EXTORTA igitur vetere atque trita Paſſionis indaganda via, qui Astronomicis demonstrationibus, ac Luna rationibus innititur, unicū ſuperflū auctoritas praefidit. Ea vero duplex eſt, divina, vel humana. Illam facit littera; hanc Patrum monumenta continent. Prior ut ambiguitatem & obscuritatem nihil certius rem definit. Hoc enim docemur unum, Chriflum anno circiter etatis XXX. ac Tiberii fere XV. procurante Pontio Pilato, a Joanne baptizatum ſuſſe, ab eo tempore collectis discipulis, Judaz̄ peragrafe, & Evangelicam lucem hominibus importaſe. Quo vero poſtmodum annis predicaverit, quoꝝ etatis anno paſſus fit, nihil exprefsum legitur. Ad Patres quod attinet, vetustissimi doceant anno Tiberii XV. etatis ſue XXX. mortuum eſſe, Gemini duobus Coſtis quibus & paſſionem ille ligat. Viatorius in membranis P. Sirmondi, eti. XXXI. annus à Nativitate, & Indicione III. perperam notaſe. Poſteriori anno fere Tiberii XVI. Eufebius in tanta rerum Astronomicarum ſcientia, quam ab Alexandrinis diſcreto poterant, hoc aſſecti ſunt, biuum, & Epiphanius ſecuti. Sed in horum explicanda Pars II.

sententia minus attente piersque versari video, qui Imperatoris illius annos more Romano ab eo die, quo imperium init, computandos existimant quod non ita est. Etenim à populari civitatum suarum exordio Patres illi annos inchoabant, nimirum ab Autumno antecedente astatem illam, qua Augustus excelsit. Anno ab Urbe condita **DCCXXXIV.** Julianus **LXXVI.** Augustus **XIX.** cupit annum **XVII.** Tiberii anno tertio Olympiadis **CCII.** cyclo Luna **XIII.** Graeci Patres, ut Euzebius, & Epiphanius, annum Tiberii decimum octavum putare incipiunt ab autumno anni Juliani **LXXV.** De Eusebio suprad id ostensum est aliquot exemplis; & res ipsa perfruet non aliquid exordium anni ab eo sumptum, quam Antiochenum, & Syromacedonicum, ab Octobri. Fuit enim Caesar, que Palestina in Syria metropolis erat, Episcopus. Qui annos Christi ad Eusebianum Chronicon adnotavit; ad **xviiii.** Tiberii, & Olympiadis **CCII.** tertium, quo paulus ibidem Christus ponitur, annum Christi **XXXII.** ad scriperunt. Quare cum uno anno communem natalem anno ortum Christi collocari Eusebium, tertio anno Olympiadis **CCV.** annus ille **XXXI.** æra vulgaris est **XXXI.** Periodi Juliani **4744** quo à Kalend. Januarii ad Solstitium in cursu fuit annus secundus Olympiadis **CCII.** à Solstitio vero, tertius annus, Coss. Tiberio v. & Sejan. Hic est annus ille, quo mortuum esse Christum pluribus docet, ac probat Epiphanius **Hæref. I.** quem decimum-quinquum Luna, five plenilunium sive vulgo pronunciant. * Sed nos firmamentum illius opinionis excusimus, cum ex Epiphanius docuimus, Iudaicum cyclum haud accurate lunaribus vestigiis instituisse; sed nonnunquam longius aberrasse, maxime *et extremitas.* Anno itaque Juliani **LXXVI.** Novilunium incidit, medium quidem Martii **xii.** hora circiter sexta, in meridiani Hierosolymitanum, verum, hora secunda post medianam noctem. Plenilunium, five Luna **xv.** Martii **xxvi.** feria **ii.** Sed triduo tum ferè popularis Neomenia Novilunium antevertit. Ob id Martii **ix.** Nisan Iudaicusinit. Luna **xv.** five plenilunium civile, Martii **xxii.** Hoc igitur dicit, feria **vi.** paulus fuit Dominus, ex Epiphanius, aliorumque veterum opinioni, quod difterit Concilium Cesarensis testatur in Fragmento illo, quod in Opusculo de æquinoctio, Beda, five Philippus exscripti, nec non Lactantius loco ante citato.

CAPUT XIII.

De die Passioni vulgariter Computistarum opinio retrahatur.

ATENIM vetus est traditio, + Christum Martii **xv.** passionem obiisse. Ita sentit vestutissimus auctor Tertullianus libro con. Jud. cap. **VIII.** *Quia passio, inquit, hujus exterminata intra tempora lxx. hebdomidarum perfecta est sub Tiberio Cæsare, Coss. Rubellio Gemini & Rufio Gemino, mensis Martii, temporibus Paschæ, die **viii.** Kalendarum Aprilium, die prima azymorum, quo agnum ut occidenter ad vesperam, a Moysi fuerat præceptum. Augustinus lib. **iv.** de Trin. cap. **v.** Octavo enim Kalend. April. conceptus traditur, quo & paulus. Sed & Martyrologia quædam passionem Christi illo die referunt. Romanum vestutissimum ab Heriberto Rosweydo nostro in lucem editum **viii.** Kalend. Aprilium Annuario Domini, & Crucifixio. Nec non Beda, Adonis, & Uſuardi. Quamquam in Adonis Martyrologio, quod ad exactam Veterum fidem Rosweydius noſter exprefit, verba illa, quibus passionis mentio fit, omisſa sunt, & pro alienis exempta. In Romano porro vulgaris, quod in Ecclesiæ quotidie recitat, de passione Christi **viii.** Kalend. April. verbum nullum. eti Latronis sancti, qui eodem anno **XLII.** a passione Jerolymitanum excidit, collacant, nimirum quod anno Tiberii **xv.** Gemini duobus Coss. paulum esse putent Dominum. Quem si, quod res est, plus uno anno prædictissim cogitassent; annos fine dubio **xi.** Passionem inter, & excidium putassent. Quinto Cesarienses Patres in Concilio*

* Martii **xxii.** paulum esse Christum confit Hippolytus Theb. Tom. 2. Var. Lectionum Canisii, Petavii.

¹ Vide Marianam lib. de adventu Jacobi cap. **xi.** Petavii.

quod Beda libro de Aequinoctio recitat, paulum esse definitum Christum **x.** Kalend. April. & **viii.** Kalend. refurrexisse. Fuit igitur cyclus Solis **xii.** littera **G.** ac proinde annus Julianus **LXXVI.** Quamquam in vulgatis Beda codicibus, perpetua ita legitur. *Paus namque Dominus ab undecimo Kalendarum Aprilium, qua nocte à Judeis traditus est, & ab septimo Kalend. resurrexit. Sed ab oītrū omnino legendum est; ut erat in membranis veteribus.*

His argumentis Veterum Patrum traditio illa sententia defenditur, Chriftum anno Tiberii **xviiii.** Juliano **LXXVI.** Olympiadis **CCII.** secundo in crucem actum sive. De Olympiadis hujus anno secundo dixerunt est Africani testimoniū apud Eusebium lib. **viii.** de Demonib. ubi paulum ponit anno **CCII.** Olympiadis secundo; tametsi male hunc cum anno Tiberii **xvi.** copulat. Quippe Tiberii **xviiii.**cepit anno Juliano **xxxvi.** Urbis **DCCXXXIV.** Periodi Juliani **4744** quo circa Solstitium inchoatus est annus Iphiti **DCCCVI.** si. Olympiadis **CCV.** annus **III.** Itaque verne mente, quo crucifixus est Christus, in cursu fuit annus secundus Olympiadis istius. Favet huic sententia Apollinaris Laodicensis apud Hieronymum in cap. **ix.** Danielis. Nam cum post Christi passionem fex Tiberii annos emeret, omnino exente decimo septimo Tiberii, paulum effe confirmat.

Supereft dies Passioni dicatus, quem decimum-quinquum Luna, five plenilunium sive vulgo pronunciant. * Sed nos firmamentum illius opinionis excusimus, cum ex Epiphanius docuimus, Iudaicum cyclum haud accurate lunaribus vestigiis instituisse; sed nonnunquam longius aberrasse, maxime *et extremitas.* Anno itaque Juliani **LXXVI.** Novilunium incidit, medium quidem Martii **xii.** hora circiter sexta, in meridiani Hierosolymitanum, verum, hora secunda post medianam noctem. Plenilunium, five Luna **xv.** Martii **xxvi.** feria **ii.** Sed triduo tum ferè popularis Neomenia Novilunium antevertit. Ob id Martii **ix.** Nisan Iudaicusinit. Luna **xv.** five plenilunium civile, Martii **xxii.** Hoc igitur dicit, feria **vi.** paulus fuit Dominus, ex Epiphanius, aliorumque veterum opinioni, quod difterit Concilium Cesarensis testatur in Fragmento illo, quod in Opusculo de æquinoctio, Beda, five Philippus exscripti, nec non Lactantius loco ante citato.

LIBER DUODECIMUS, CAP. XIII.

aut Usuardum ejus auctorem esse: quoniam neque in Martyrologiis antiquis, & manucriptis, neque in Veteris passionis Dominicæ memoria exstet **viii.** Kalend. April. Sed exate sua docet à Florentino quadam Canonico id adjectum cum aliis nonnullis, quæ in vetustis codicibus minime comparent. Ego vero cum Martyrologiorum aliquot exemplaria perantiqua confulserim, in nullo passionis mentionem reperi; velut in tribus quæ sunt in Bibliotheca Cenobii Sancti Germani Parisiensis. Quamquam, ad unius marginem passionem quippiam annotat ante sexcentos plus minus annos, quantum conjectari licuit. Sed is erat aliquid. Verum ex Gregorio Turon. lib. **x.** cap. ultimo id colligitur. Proinde & antiquissimis omnibus patribus, & post Bedam deinceps omnibus ferè Computorum, vel Chronicorum Scriptoribus firmissima illa persuasio fuit, Chriftum Dominum **viii.** Kal. Aprilis obiisse passionem. Invero posteriores isti tamquam id Evangelica autoritate confarant, alter sentire nefas arbitrati sunt. Hinc illa fida & barbara Siegerbi, Marianus, Matthæi Paris, & aliorum ejus genii etatique Scriptorum de Dionysiani cycli errore sententia: qui **xxi.** annis solidis tardius natum ab eo Domini consignatum esse crediderunt; propterea quod annus dumtaxat æra Dionysianæ **xiii.** characteribus illis esset insignis, quos passionis anno tribuendos, veritas Evangelica docet; nimirum uti **xiv.** Luna Paschalis cum feria quinta in **ix.** Kalend. Aprilis incidat, & feria sexta, Lunæ **xv.** in **viii.** Kalend. Aprilis quo die paulus est Christus. Hæc auctores illi, quos dixi, paulum, atque ad satietatem oggerunt.

Quo in opinionis commento confutatur est Paulus Foroempronensis, & timide, ut appareat, ac diffidenter ab eo divulgis est, de quo supra fatus multa disputata sunt. Cuncandis vero tam hinc, quam ceteri illius feculi peritis causa fuit, quod Alphonsum Tolstatum ob id postulatum iudicio, damnatumque minenter, quod Christum Martio mente, ejusque vicefima quinta die paulum negasset in articulis, quos numero tres & viginti publice disputando Theologico more proponerat, quemadmodum ex ejus Defensori Parte **ii.** cognoscitur; in qua suam illam sententiam ad adversarios calumnia copiosissime tuerit. Verum paullatim referentes se hinc hominum ingeniosi, ac majori doctrinam omnium luce perfusi, vetus illa fæc tandem exlevit opinio, paucos ut hac etate patronos ac defensores haberuit.

Quamquam aliquor ante annos Joannes Mariana ipsum propugnare conatus fuerit in eo libro, quem satis grandem de mortis Christi die conscripsit. Ibi multa, capitebus maxime **xiiii.** **xv.** & ceteris, usque ad **xvii.** pro veterum auctoritate disserit quos quidem anno Christi **XXXIV.** lunam **xv.** designare dicit Martii **xv.** primum vero Dionysium veterum calculis conturbatis in anno lunam **xiv.** in **xii.** Kalend. Aprilis constat. Ergo Dionysium, adeoque Bedam erroris coagunt: qui in cyclis suis dies Paschæ perperam perscrutant ante æquinoctium. Velut anno Christi **IV.** Pascha conferunt in **XXII.** Martii; & anno **LXXII.** in **XXII.** cum æquinoctium per illa tempora nonnulli Martii **xxv.** vel **xxiv.** committuntur. Sic igitur anno Christi **XXXIV.** ab iisdem male collocatum Paschalē terminum putat **xii.** Kal. Aprilis, cum **ix.** Kal. esse debetur: quemadmodum corrector ille, quisquis est, animadverit, qui post cyclus Dionysii, atque Beda, priores duas Enneadecateridas Dionysianas castigatas posuit: ubi anno Christi **XXXIV.** terminus Paschalē incurrit in **ix.** Kalend. Aprilis. Pascha vero **VI.** Kal. Aprilis. Ita etiam Cyrillus apud eundem Bedam, & Isidorum lib. **vi.** cap. **xvi.** in anno **XXXV.** cyclorum, qui respondet anno **XXXIV.** Christi, lunam **xx.** octavo Kal. Aprilis designat. Sed Isidorus diem Dominicum adscribit: in quo a Cyrillo discrepat. Ad hæc Mariana sequenti capite numerum aureum dicit a Dionysio in Romano Kalendario descriptum ad ejus congruere faculum: ut ibi, ubi conjunctiones luniarum rationibus astrologicis fieri cognorat, singulos apponaret. Qua ratione numerus **xvi.** qui anno Christi **XXXIV.** convenit, cum **vii.** Martii fit adscriptus, Christi tempore decimo mensis ejusdem congrue-

bat; atque inde Luna **xvi.** in **xxv.** Martii cœdebat. Nam qui isto ipso anno lunarum oppositionem prioribus diebus, aperte **xxi.** tribunt, ex eo refelluntur; quod numquam Pascha ante æquinoctium celebrare fas fuit. equinoctium vero secundo illo in **xxv.** Martii, aut **xix.** competebat. Denique ut anno æra Christianæ **XXXIV.** & **viii.** Kal. Aprilis passionem obierit Christus, sic Mariana declarat: Paulus Foroempron. Parte **ii.** lib. **xii.** cap. **iii.** auctor est, postquam Julius Cæsar annum suum instituit, cùmque Sacerdotum incuria depravatum castigavit Augustus, novum iisdem à Sacerdotibus errorem esse communis, qui anno decimo tertio bisextum inculaverint, cum nonnulli **xvi.** anno intercalari deberuerint. Ex quo factum est, ut uno die anno longiore facta, quam opus est, in sequentibus annis littera Dominicæ uno die anticipata fuerint, atque adeo anno Christi **XXXIV.** cùm Dominicæ littera, si recta processisset, deberet esse **C.** fuerit **B.** Præterea in aliud incommode incidentur. Nam uno illo die extra ordinem intercalato, fiebat ut anno proximo, & sequentibus primis dies mensis numeraretur, qui revera secundus erat, & vicefima quintus haberetur, qui recipia **xxvi.** erat. Itaque cum littera Dominicæ illo anno fuerit **B.** feria **vi.** in **xxv.** Martii diem incurrit. Hæc Mariana: que quidem, meo judeicio, neque secum, neque cum rei veritate coherent.

Primum omnium fugit illum ratio, cum de numeris atque Dionysianis, totaque methodo cyclorum Paschalium & æquinoctiorum disputat. Hoc enim, quod si periboris libris docuimus, perpetuo considerandum est; veteres illos Patres, qui post Nicenum Concilium Paschalē rationem conformarunt, vel ignorata, vel certe dissimilata Luna, ex Solis antecessione, cùm æquinoctia, Solstitialē iisdem in anno Juliano momentis putatis confitentes, excepto quod propter appendicem illam horaria utrōq; fluctuant in annis communibus, atque bissextilibus; tum novilunia, & plenilunia, novemdecim annis vertentibus, ad idem cum Sole punctum, unde abierant, reverti. Quocirca iisdem diebus, diemque momentis, quibus atate sua committi cederant, æquinoctia Noviluniaque, non solum Christi seculo, verum etiam ipso conditi orbis initio contingit perflavissimum habebant; & qui aliter existimarent, aut ex Sciothericis instrumentis contrarium deprehendisse fe dicerent; non tantum erroris, sed prope modum etiam temeritatis accusabant; quasi plus se majoribus suis sapere prosterrent. Ita quippe Beda libro de ratione temporum cap. **xii.** severius illos castigat, qui se Lunam biduo sapientis ante Neomenias Nicenam vidisse testificantur, atque ad Nicenorum Patrum auctoritate provocat: & in libro de æquinoctia vernali eamdem cardinalium stabilitatem adfringit. Qui igitur ita sentirent, & æquinoctium in **xii.** Kal. April. hoc est Martii **xi.** perpetuo defixum sive crederent, minime mirum est eos, Paschales Neomenias, atque terminos, cuiusmodi Niceno tempore constituti fuerant, Christi faculum retinuisse. Neque ob id accusandi sunt, quod Pascha ante æquinoctium indexerint. Id enim imprudentibus illis excidit: & quatenus scire ipsi & cognoscere potuerunt, * ante æquinoctium omnino Pascha praescripserunt.

Præterea quod Mariana putat, Dionysium numeros De aureis aurois ad suum tempus accommodasse, eoque tempore numeris cum Novilunis celestibus Neomenias adamussim con-Kalendavenire; ex quo colligit biduo tardius numeros eodem vte-ri veteris cyclis. Velut anno Christi **IV.** Pascha conferunt in **XXII.** Martii; & anno **LXXII.** in **XXII.** cum æquinoctium per illa tempora nonnulli Martii **xxv.** vel **xxiv.** committuntur. Sic igitur anno Christi **XXXIV.** ab iisdem male collocatum Paschalē terminum putat **xii.** Kal. Aprilis, cum **ix.** Kal. esse debetur: quemadmodum corrector ille, quisquis est, animadverit, qui post cyclus Dionysii, atque Beda, priores duas Enneadecateridas Dionysianas castigatas posuit: ubi anno Christi **XXXIV.** terminus Paschalē incurrit in **ix.** Kalend. Aprilis. Pascha vero **VI.** Kal. Aprilis. Ita etiam Cyrillus apud eundem Bedam, & Isidorum lib. **vi.** cap. **xvi.** in anno **XXXV.** cyclorum, qui respondet anno **XXXIV.** Christi, lunam **xx.** octavo Kal. Aprilis designat. Sed Isidorus diem Dominicum adscribit: in quo a Cyrillo discrepat. Ad hæc Mariana sequenti capite numerum aureum dicit a Dionysio in Romano Kalendario descriptum ad ejus congruere faculum: ut ibi, ubi conjunctiones luniarum rationibus astrologicis fieri cognorat, singulos apponaret. Qua ratione numerus **xvi.** qui anno Christi **XXXIV.** convenit, cum **vii.** Martii fit adscriptus, Christi tempore decimo mensis ejusdem congrue-

* Amendabat Petavius in suo Codice: post æquinoctium.

feriam ^{ii.} terminus Paschalis, plenilunium in feriam ^{iii.} & Martii ^{xxii.} incurrit, ut ex Tabella liquet, quam suprā descripsimus. atque adeo frustra est conjectura illa Marianæ; qui post Augusti castigationem itemum à Pontificibus depravatum esse Julianum annum suscipitur. Hoc enim temere commentus est Paulus Foro Emporionis. ut lib. iv. suprā docuimus, & quavis litteram Dominicalem anno illo fuisse concedamus. B. non C. nihilominus xv. Luna Martii ^{xviii.} non ^{xxiv.} quadrabit. Nam quod Marianæ cap. ^{xvi.} causatur, non fatis exploratam esse solarii magnitudinem; ac si minutus aliquot major sit, quam astronomi vulgo putant, paucis scūliis tridui labore posse colligi, nihil hoc ad tem pertinet. Etenim Tabula astronomica in lunari motu non multum diffident; & anno Christi ^{xxxiv.} Novilunium reddunt omnes Martii ^{viii.} horis circiter post medium noctem ^{xxi.} vel ^{xxii.} in meridiano Hierosolymitanæ, secundum motus medios. quod in Ptolemaicis, Alphonsinis, & Prutenicis tabulis cerneret facilius. Auge videamus ex methodo Julianæ Periodi, de qua Tomo priore, lib. ^{vii.} egimus quinam Julianæ Periodi annus esse possit, qui cyclum Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} cum aliquo ex illis ^{iv.} annis cycli Solis exhibens tertius Domini putari merito debeat. Cyclus ^{i.} Luna & Indict. ^{vi.} cum cyclo Solis ^{ii.} nullum alium in annum Julianæ Periodi convenient, quam in ^{7506.} Is divisus est in tres cyclos annos illos, quos dixi, dabit. At hic annus est ^{2793.} post natalem communem, nec dum advenit. Idem cyclus Lunæ ^{i.} Indict. ^{vi.} cum cyclo Solis VIII efficiunt annum per Julianæ ^{4656.} qui Natali anno vulgari prior est annis ^{vi.} in eiusmodi congruit annus Urbis ^{dcxlv.} quo nondum Julius Cæsar, nedium Augustus imperabant. Nondum ergo primus eis potest annus Domini. Rursum cum anno Solaris cycli ^{xiiii.} cyclus Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} conjuncta constituta annum Periodi Julianæ ^{4941.} Is est autem post natalem communem ^{ccxxviiii.} Denique cum cyclo Solis ^{xix.} cyclus Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} concurredit in anno Julianæ Periodi ^{2991.} qui Diluvio tribus ferè seculis anterior est. Hinc correctorius infantia, & stupor apparent. Nec minus vero methodi nostra, ac Julianæ Periodi utilitas experimento illo cognoscitur, que velut Lydius lapis est, quo suberata, & adulterata Chronologia à sincera germanaque dignoscitur. Quod ad Cyrilli cyclum attinet, quem Marianæ producit, is cadem licentia, & imperita à correctore depravatus apud Bedam occurrit. Annum enim Domini ^{iii.} Indict. ^{vi.} cum reliquis characteribus, anno primo cycli lunaris accommodat; sed concurrentes vi. litteram vero Dominicali D. adjungit. Nam Dominicana Paschale pridie Eid. Aprili collocat. Quare cyclus ille fuit Solis ^{iii.} aut ^{xiv.}, ^{xx.}, ^{xxv.} Si ^{iiii.} annum hunc oportet esse Periodi Julianæ ^{4371.} qui æram Christianam annis ^{ccclii.} praedicit. Si cyclus Solis ^{xv.} est, erit hic annus Julianæ Periodi ^{1806.} Si ^{xx.} erit annus ^{6936.} qui post æram Dionysianam erit ^{2223.} Sin ^{xx.} cycli solarii annus tribuitur, confitit annus Periodi Julianæ ^{2221.} longe proximum isto remotior. Pesime itaque corrector Cyrilli cyclos vitavit. Nam apud Isidorum lib. ^{vi.} cap. de cyclo Paschali, ubi iudicem Cyrriliiani cycli quinque propounder, neque anni Domini; neque illi characteres apponuntur. sed anno primo Dominicana Paschalis tantummodo notatus pridie Eid. Aprilis, Luna ^{xx.} Hoc modo Neomenia Martii ^{xxiv.} congruet, uno die post Nicenam.

^{Cyclo-}
^{rum apud}
^{Bedam}
^{deprava-}
^{tio.}

^{Apud Be-}
^{nynfi}
^{tom.}
^{ris illius}
^{interpolat}
^{et aggres-}
^{sus. Sed mira plane corre-}
^{cationem}
^{istis illius}
^{infecta}
^{est; quem ex ea Computifaram fac-}
^{1. p. 301.}
^{arbitror fuisse, qui Dionysium ^{xxii.} annis tardius na-}
^{talum Christi constituisse pertinacissime tuerantur. Quid enim castigatorij illi in mente venire potuit, dum ad cyclum primum Lunæ, annum Domini, non o, ut Dionysius, ac Beda faciunt, sed 3. adscripti, cum Indictione 6. concurrentibus 1. & lunari cyclo 17. epacibus o? Nimirum fuit hæc illius opinio; cyclum lunarem ab anno tertio Christi inchoato debuit, Indictione sexta currente; ut tum Paschalis terminus in nonas Aprilis incideret. Ita quippe confeaturum hoc se credidit; ut in annum Christi ^{xxxiv.} cyclus Lunæ ^{xiiii.} caderet. Si enim anno primo cyclus Lunæ ^{xviiii.} & anno tertio cyclus primus imputetur, utique in annum ^{xxxiv.} ca-}
^{det cyclus ^{xiiii.} Atqui cyclo ^{xiiii.} Neomenia Nicana, & Dionysiana Martii ^{xi.} contingit, Luna vero ^{xv.} Martii ^{xxiv.} & decima quinta Martii ^{xxv.} quod tantopere Computifare, ac Chronologi desiderabant, ut Christus anno vita ^{xxiv.} Luna ^{xv.} & Martii ^{xxv.} crucifixus habetur. Hoc illi, quisquis fuit, emendator in annum venisse non est dubium. In quo perridiculum rem fecit. Quasi enim numerus aureis, cyclisque lunariis alteri in Kalendario dispositis, Luna ipsa mutari posset, ita hoc negotium ordinavit. At id longe fecis se habet. Nam cum anno tertio Christi, id est anno millesimo sexcentesimo vicefimo secundo ante presentem annum, qui numeratur ^{MDCXXIV.} Novilunium in diem Martii ^{xxi.} inciderit, & Luna ^{xiv.} in ^{iii.} Aprili, quoniamcumque cycli lunaris annum illum statuas, & quoniam aureum numerum eidem adscribas, non idcirco Novilunium de sede sua dejeties, sed numerum istum, si sapies, ad eum diem, quem nova Luna occupat; id est ^{xxi.} adnotabis. Quamobrem aliud numerum Domini numerus iniri debuit, quod iste non fecit: qui cum annum Domini tertium cum Indictione sexta conjugat, ostendit se annum tertium Domini}

eudem cum Dionysiano constitutum. Hic enim Indictione sexta notatur. Enimvero cum notis illis, & characteribus, quos in emendationis sua tabula descripti, nullum idoneum designat annum; & turpissem secum ipse velitatur. Anno primo cycli dat Indictionem vi. concurrentes i. Primum istud qui convenit? Anno tercio Domini littera Dominicalis esse debuit. G. concurrentes ergo ^{vii.} non i. fuere. Sed ea res omittatur. Dominicalis littera ex mente correctoris fuit E. si quidem Pascha in ^{viii.} Eid. Aprilis confert. Oportet igitur annum illum cyclo Solis ^{ii.} vel ^{viii.} vel ^{xiiii.} vel ^{xix.} affici. Auge videamus ex methodo Julianæ Periodi, de qua Tomo priore, lib. ^{vii.} egimus quinam Julianæ

Periodi annus esse possit, qui cyclum Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} cum aliquo ex illis ^{iv.} annis cycli Solis exhibens tertius Domini putari merito debeat. Cyclus ^{i.} Luna & Indict. ^{vi.} cum cyclo Solis ^{ii.} nullum alium in annum Julianæ Periodi convenient, quam in ^{7506.} Is divisus est in tres cyclos annos illos, quos dixi, dabit. At hic annus est ^{2793.} post natalem communem, nec dum advenit. Idem cyclus Lunæ ^{i.} Indict. ^{vi.} cum cyclo Solis VIII efficiunt annum per Julianæ ^{4656.} qui Natali anno vulgari prior est annis ^{vi.} in eiusmodi congruit annus Urbis ^{dcxlv.} quo nondum Julius Cæsar, nedium Augustus imperabant. Nondum ergo primus eis potest annus Domini. Rursum cum anno Solaris cycli ^{xiiii.} cyclus Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} conjuncta constituta annum Periodi Julianæ ^{4941.} Is est autem post natalem communem ^{ccxxviiii.} Denique cum cyclo Solis ^{xix.} cyclus Lunæ ^{i.} & Indict. ^{vi.} concurredit in anno Julianæ Periodi ^{2991.} qui Diluvio tribus ferè seculis anterior est. Hinc correctorius infantia, & stupor apparent. Nec minus vero methodi nostra, ac Julianæ Periodi utilitas experimento illo cognoscitur, que velut Lydius lapis est, quo suberata, & adulterata Chronologia à sincera germanaque dignoscitur. Quod ad Cyrilli cyclum attinet, quem Marianæ producit, is cadem licentia, & imperita à correctore depravatus apud Bedam occurrit. Annum enim Domini ^{iii.} Indict. ^{vi.} cum reliquis characteribus, anno primo cycli lunaris accommodat; sed concurrentes vi. litteram vero Dominicali D. adjungit. Nam Dominicana Paschale pridie Eid. Aprilis collocat. Quare cyclus ille fuit Solis ^{iii.} aut ^{xiv.}, ^{xx.}, ^{xxv.} Si ^{iiii.} annum hunc oportet esse Periodi Julianæ ^{4371.} qui æram Christianam annis ^{ccclii.} praedicit. Si cyclus Solis ^{xv.} est, erit hic annus Julianæ Periodi ^{1806.} Si ^{xx.} erit annus ^{6936.} qui post æram Dionysianam erit ^{2223.} Sin ^{xx.} cycli solarii annus tribuitur, confitit annus Periodi Julianæ ^{2221.} longe proximum isto remotior. Pesime itaque corrector Cyrilli cyclos vitavit. Nam apud Isidorum lib. ^{vi.} cap. de cyclo Paschali, ubi iudicem Cyrriliiani cycli quinque propounder, neque anni Domini; neque illi characteres apponuntur. sed anno primo Dominicana Paschalis tantummodo notatus pridie Eid. Aprilis, Luna ^{xx.} Hoc modo Neomenia Martii ^{xxiv.} congruet, uno die post Nicenam.

CAPUT

ridie putare soleant, non inde tamen civilia dierum, ac feriarum initia capiuntur.

Confulantur Judæorum Talmudica Digesta; vel Status de Sabbatho in Misnaioth, aut in ^{i.} Parte Iad. R. Maemonida, & id genus Commentarii: nihil istic aliud afferes, quam Sabbathum, exempli causa, non nisi ab vespera, five occasu Solis feriarum sextam consequente procedere. Idipsum Josephus non uno loco demonstrat. Lib. ^{xvi.} Orig. cap. x. Augusti Cæsaris editum referit in Judæorum gratiam editum, quo veterant cogit. Judæi pridie Sabbathorum post horam nonam vadimoniam prestat. *την την οὐδεὶς αὐτοῦ εἰσεῖται, ἣ την την παρεγένεται, τὸν δὲ τὸν νεώτερον.* Neve vadimonia prestat cogantur Sabbatho, vel pridie ejus dies, in Praeservatio, ob hora noua. Nimurum Paræseve propri pars has dici fuit, ab hora nona incipiens; quo tempore cibaria in sequentem diem coquere, & alia preparare omnia fas sunt. unde vocabulum inditum. Non igitur à me ride Sabbathum incipiebat.

Eadem conjecturam hand paullo acrius Evangelica refellit historia. Siquidem illo ipso tempore, quo Christus expiravit in cruce, nondum Sabbathum iniuste significant; sed dispar ratione. Duo igitur probanda sibi capitibus aliquot sumunt: alterum anno aræ communis ^{xxxiv.} pascham esse Dominum: alterum, ^{xxv.} Martii, ^{five} VIII. Kal. Aprilis & quidem Geminis duobus Cosi, qui tametsi vulgaris æra anno ^{xxix.} pascham tribuantur, revera in annum ^{xxxiv.} illos incurrent censet: quoniam quinque annos superfluo Romanos in Fastos irrepsiles contendit: quibus detracitis, Geminorum Confusatius in æra Christianæ ^{xxxiv.} annum recidit. Quoniam autem feria ^{v.} Christus est pascham; anno vero Christi ^{xxxiv.} Martii ^{xxv.} feria ^{v.} fuit, non ^{vi.} Luna quoque decima septima, non decima quinta; ideo rem omnem ita componit.

^{Nova}
^{Chrono-}
^{logia cap.}
^{xxv.}
[&]
^{xxvi.}

Primum enim quod ad Lunam attinet, Judæo ait Calippico cyclo per illa tempora uos esse: qui quidem Lunam ^{xiv.} anno Christi ^{xxxiv.} confert in diem ^{xxiv.} Martii: præsternit cum Judæi novam Lunam à corniculata illius effigie, non à jugo putare inciperent. De feria ^{vi.} porro sic statut. Hebrei veteres diem à merci die antecedente numerabant. Unde Moyles in prima rerum origine diem auspiciatur à vespera: id est a meridiano omni tempore: ita ut vespera sit pars illa diei, quæ est à meridie ad noctem medium: mane autem, a media nocte ad meridiem. Quin & Judæi lunares epilogismos hodieque à meridie computant. Quocirca probabile credit feria ^{v.} ab antecedente meridie, hoc est ante nonam horam, Judæorum more copiæ: ^{et} cum nimirum à meridie vicesima quarta diei Martii, in quam feria ^{v.} occidit, fī a media nocte ad medianam procedant feria. Hoc modo feria Christus pascham est. Quæ sententia aliam insuper opportunatem habet. Nam ex ea facile quæstio illa dissolvitur, qua Judæi Christianos urgent, de tribus diebus, totidemque notibus, quibus in sepulcro jacuisse Christus dicitur: cuius in Jona figura præcessit. Hoc enim aliquo per difficultem habet explicacionem. At illa opinione posita, negotium omne conficitur. Siquidem quod erat reliquum feria quinta cum nocte dies est unus. secundus est feria ^{vi.} cum nocte consequente. tertius est feria ^{vii.} cum nocte idem iusta.

^{Cariss.}

Quamvis autem tanta sit nova hujus sententiae commoditas, hanc ipsam tamen postea deserit, ac se negat assertere, vel propugnare velle. Id enim satis est sibi, quod anno ^{xxxiv.} communis æra pascham sit Christus; ac decima quarta Luna in Martii ^{xxv.} diem incident, fī eadem die: five consequenti Pascha Judæi celebrantur. Quos etiam biduo per id tempus festa sua peregrinare scripturam Paulus Middleburgensis. *Hæc feria Nova Chronologia opinionisque summa.*

At illa neque secum, neque cum rei veritate, aut historia sacra convenit. Prima labes argumentationis est, quod Lunam ^{xiv.} ex Calippico Periodo censet in ipsum diem ^{xxv.} Martii concurrens. Et enim, quod ex methodo capituli ^{xx.} lib. ^{ii.} hujus operis constat, anno Christi ^{xxxiv.} in curlo erat annus ^{lxx.} Periodi ^{v.} Calippico, five ^{ccccxlii.} annus ab initio Calippi: cuius Hecatombenus incidit in Julii ^{xvii.} feria ^{vi.} cyclo Solis ^{xiv.} littera D. anno Christi ^{xxxiv.} Neomenia Elaphobolus, qui in Martii ^{x.} feria ^{iv.} anno ^{xxxiv.} cyclo Solis ^{xx.} littera C. Proinde Luna ^{xiv.} fuit Martii ^{xxi.} ^{li.} Multo vero minus feria congruit. Quod enim Judæi ferias hebdomadum à meridie cooperint, neque verum est; & à facris perinde, ac profanis historiis vehementer diffidet. Nam tametsi Judæi recentiores lunares epilogismos auspicantur à meridie, diem tamen civilem, aut ferias numquam à meridie cooperunt. Ut etiam apud nos, cum Astrologi celestium motuum numeros à me

In Anim.

Epiph.

pag. 263.

quamvis aliud minime probandum. Neque enim id, unde nova ista conjectura ducitur, affirmari ullo modo potest; quinque in Fastis vulgaribus esse Constitutiones superflua inter Augusti mortem ac Neronis, que de re suo loco disputandum est.

Ad eamdem controversiam & annum Tiberii ^{xvii.} vel ^{xviii.} pertinet, quorum alterutri Passionem tribui oportere ex eo concludit, quod anno Tiberii ^{xv.} circiter baptizatus est à Joanne Christus, & tribus saltene postea Paschalibus est perfunditus. De hoc Nova Chronologia sic existimat. Tiberium afferit jam tum Augusto superflite imperare copiæ: si ut biennio collega ejus in Imperio fuerit. Augustus enim, ut putat, anno communis æra ^{xix.} mortuus est: Tiberius vero anno ^{xvi.} in Imperio consorium est adscitus. Quare anno ^{xxxiv.} ineunte, labente Tiberii ^{xvii.} pascham est Christus: ab Augusti morte anno ^{xv.} Hanc nos illius opinionem lib. ^{xi.} cap. de Augusti obitu, & initio Tiberii plenius excusimus, ac validissime refellimus. Sed & alteram Capelli ex illa derivatam, & eo tamen diverfant, quod initium Tiberii biennio insuper antevertat, eodem libro convicimus. Atqui hic quidem anno communis æra ^{xxxiv.} pascham esse Dominum existimat. Verum quia quinquennio toto Christi natalem anticipat, anno ^{xvii.} etatis ^{xxxxv.} labenti passionem adscibit. Cum autem Martii ^{xxv.} & Luna ^{xv.} civili pascham velit, feriam quidem ipsam illo die sextam habemus, cum cyclo ejus Luna ^{xiiii.} Solis ^{x.} littera B. Sed Luna calendarus abhorret. Ut enim

240
cum Calippi Periodum amplectamur: ex methodo lib.
11. cap. xx. tradita, anno Christi xxix. Martio mensis
labeatur annus ab initio Calippi cccviii. hoc est Pe-
riodi quinta quinquegesimus quartus. Neomenia He-
catombionis anni lxxv. contigit Juli 11. feria 11. Ela-
phebolion vero caput Martii v. feria vii. Ergo decima
quinta Martii xix. Propter ἡγένετον horarum 23, 27.
qua Periodis quatuor Calippicis jam exactis competit;
Novilunium medium Martii iv. hora 3, 23. post me-
diā noctem incidit. Unde xv. Luna in Martii xviii.
incurrit. Idcirco Martii xxv. Luna fuit xxii. vel ex
Calippi Periodo, xxx.

Differunt ad
versus A-
gyptium
pag. 111.
At Cappellus illo ipso anno, Martii xxv. Lunam de-
cimam octavam circa meridiem fuisse dicit. Etenim
annum Christi xxix. Olympicum esse putat ccvvi. Na-
bonassari DCLXXVIII. ejusque initium Augusti xv.
Deinde ex Ptolemaicis tabulis mediis Solis, ac Luna
situs investigat in anno Nabonassari DCLXXVII. Phar-
muthi xi. meridie. qui dies est Martii xxv. Solem ita-
que tenuisse vult Piscium gradum 28, 40, 57'. Lunam
vero Leonis 28, 6'. Deceant Luna ad diametrum Solis
gradus 30, 34. quod est bidui, cum horis duodecim. At
ex Epiphanii cyclo constat Iudeos triduum nonumquam
anticipasse Neomeniam. Igittu xv. civilis in Mart. xxv.
incidebat. Hac Cappellus. Quia quidem esse falso non
alii argumentis, quam ipsius testimonio, & oratione
convincam. Idem quippe Cappellus cum etiam Christi
communem quinquennium anticipandam paret, Herodis
obitum anno xlii. Juliano, id est quinto ante initium
erae communis assignat. quod autem paulo ante illius
excessum Luna, Iosepho teste, defecit; hanc ille de-
fitionem ex Keplerio eundem in annum Julianum con-
jicit, que accedit Martii xiiii. horis tribus ante Solis
ortum. Hoc vero posito fieri non posse defendimus, ut
anno Christi xxix. Martii xxv. Luna xvi. contingit.
Siquidem annus primus Christi, eodem fatente Cap-
pello, Julianus est xlvi. & annus Christi xxix. Julianus
lxv. Intervallum porro ab Martii xlii. anni Juliani
xlii. & hora nona ante meridiem, ad meridiem
dicii xxv. Martii anni Juliani *xliv. anni sunt xxxxi.
dies xi. hora 9. qui sunt dies in totum 11700. hor. 9.
Ex quibus syzygia confundit integre 396. dies 6, 20.
Plenilunium igitur excessit Luna diebus 6, 20. in me-
ridie dicii xxv. ut iam Luna xxi. numeraretur.

Quinetiam biennio toto falso est in annis Olympi-
cis, & Nabonassari; uti supra docimus, cum de æra
Christianæ egimus. Ostenum est enim anno Juliani xl.
ineunte in curlo fuisse annum Iphi 770. Nabonassari
vero 742. & anno Christi primo cepisse annum Iphi
777. Nabonassari vero 749. Ergo annus Julianus lxxvii.
Christi xxix. Martio mensis fuit Iphi currens 804. si-
ve quartus Olympiadis cc. Nabonassari vero 776. non
778. Quod abunde lib. ix. demonstratum est, ubi de
utroque annorum cardine disputavimus. Gravius idem
in Epiphanii cyclo declarando halucinatus est Cappel-
lus, cuius modum negat eruditissimos viros haec
accusatos. Ipse vero nova quidem ratione: sed planè
falsa, & abhorrente, rem explicare satagit. Caput est
falsitatis, quod Epiphanium credit anni Solaris ratio-
nem definire diebus 365. horis 2. lunaris autem diebus 354.
horis 4. Unde σύντομος confutat Luna quidem in an-
nis xiv. dierum 2. hora 19, 20, 24". In annis autem
xcviii. dierum 20. ferè. Solaris item anticipatio die-
rum 15. horarum 14. in annis xcvi.

Atqui horam Epiphanii pro duodecima ἡγένετον
parte sumit: uti Keplerius, & nos ipsi in Animadver-
sionibus. Nam in Alogorum Hæresi, N. xxvi.
scribit Epiphanius quatuor horas appendes anni lunari
tertio quoque anno diem intercalarem absolvere.
Ter autem quatuor duodecim consummant quæ si dem
integrum faciunt, singulas horas biorum spatiū habe-
re necesse est. Ea re non animadversa, magna labes in
cycli illius ordinatione consecuta est. Neque vero cre-
dibile est, Iudeos tam immancem ἡγένετον admisisse.
Bidui quidem ad summum triduive concesserim. at xx.
dierum nemo, ut opinor, fatebitur.

* Emendavit Petavius, in suo codice, lxxix.

† Refellitur ex Chrysostomo Tom. vi. Orat. vi. contra Anomos
pag. 431, ubi aut desiderans Christum hoc Pascha mandare. Atqui

fapealias manducarat. Verum tamen per aīm i s̄āḡi. Ergo non
de novo Paschate, sed de typico intelligebatur. Vide Hugoem Etio-
rium lib. 11. contra Graecos cap. xv. vel xvi. pag. 209, 210. Editio
Basilii.

rem Hieropolitanum; Clementem Alexandrinum libro
de Paschate. Quin & Photius N. cxvi. anonymi cuius-
dam consentientem opinionem refert: quam ut Chrys-
ostomo, & Ecclesiaz contrarium merito condemnat.
Neque vero minus alterum repudiari debet; quod re-
centiores hodie Graeci propagant; Christum fer-
mentato pane usum esse. Id enim lege prohibebatur;
cujus in Paschalibus ceremoniis rationem habitat. 241
Hac fuit in utramque partem omnium, qua afferri solent,
argumenta firmissima.

Gratius igitur omiffis, pars est reliqua questionis ad
difficultatem inffignior, an alio die Christus, quam quo
Judei ceteri, Paschate fit functus. Multa in utramque
partem ab eruditis hominibus scriptis prodita leguntur.
Sed primus, ut apparet, Paulus Burgenus ad cap. xxvi.
Math. vulgari opinione labefactata, ad veritatis in-
q[uest]ionem nostrorum studia concitat. Post hunc

Abulensis Tolstus pro communi sententia contra Bur-
genus copiosè scriptus, Defensorii Parte 11. Ex am-
borum scriptis, velit fontibus, omnium, qui deinceps
in ea controverfa versati sunt, disputationes, & com-
mentarii profluerunt. Nihil est post illos duos ferè ab
ceteris allatum, quod non inde promptum, ac derivatum
fuerit; ut illis legerit, istorum omnium indu-
striam non magnopere desideret. Ego vero, qui ab
ambarum propagatoribus partium quedam usurpari
videam, qua mīli ex æquo non placent, qui sentiam
ipse, ac quemadmodum controversiam tantam expli-
cari putem posse, tam brevitatis in iis, quæ trita sunt,
declarandis, quam facilitatis, perpicuitatis memor,
expromat. Hoc igitur faciemus ante omnia vide-
tur, ut præcipua utriusque partis argumenta, adœque

Quid à
Judeis
ceremoniis
afer-
re.
Moynt illa re violaverit, & Judei alio tempore Pascha
celebrare religioni duxerint, consequens est, eadem
omnes quarta decima die Luna Pascha peregrine. Ce-
teri, qui pridie, quam plerisque saltēt ē Judeis,
Christum Dominum Paschate functionem esse defendunt.
ritus alios, ac decreta Magistrorum afferunt, quibus
certa ferie reicula sunt habita: ut si forte primus anni
dies, aut mensis Nisan, vel Paschatis in earum ali-
quam incidere oportet, diem diffunderent, ac ple-
rumque comperindarent. Ita numquam Pascha in
feriat 11. aut 14. aut vi. incurrire siverunt. Unde ne
anno illo, quo Christus pasus est, Pascha, five prima
dies azymorum in feria sextam caderet, in sequens
Sabbatum facta translatio est. Hanc Judæorum consue-
tudinem fuisse post Burgensem, Paulus Forose-
pronensis lib. viii. Parte 11. Munsterus in Kalenda-
rio, & Scaliger exponunt: eaque de causa Pascha dic-
unt à Judeis Paschis Dominice tempore fuisse dilata-
tum. Nec est ullus ferè, qui quidem ad posteriore
hanc sententiam deflexerit, qui non ex hac Judæorum
observatione, atque ritu interpretandam censeat. Eam-
dem vero contrariarum partium antores cum recenti-
torum ex Evangeliorum testimoniis petunt: alterum
ex Judæorum ritibus, quos in partes trahere quicunque
conatur. Horum prius sine dubio præcipuum, atque
unicum de ea re disputandum est: eis præsidium, in
quo videlicet folio cardo cause totius, & quod κεράνευ-
τος Rhetores vocant, contineri mihi videtur. * Poste-
rius istud ipsum est, quod ambo frustra proferre, in
eoque labore dixi. Sed de hoc postea, ab altero nunc
ordianur. Caput est questionis in autoritatum confu-
dui postum. Etenim ex Evangelistarum trium oratione
colligi videtur, non alio die, quam Pharisæos, ac Ju-
deos reliquos, Christum Pascha peregrine. Joannes ve-
rō diversum fuisse diem significat. Matthæi verba sunt,
cap. xxvi. 17. τὸ πάσχα τὸ ἡγένετον εἰ μαθητῶν
Prima die azymorum accederunt discipuli. Marcus vero,
cap. xiv. 12. τὸ πάσχα ἡγένετο τὸ ἡγένετο, ἐπειδὴ Πάσχα
τον, λέγων αὐτῷ εἰ μαθητῶν. Et primo die azymorum
quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli. Lucas
denique, cap. xxi. 7. ὅλες δὲ ἡγένετο τὸ ἡγένετο, εἰ δὲ
ἴδε θεοὺς τὸ Πάσχα. Venit dies azymorum, in qua ope-
rabant immolari Pascha. Prima dies azymorum à decima
quarta Luna exiente, & inente decima quinta ducit
initium quo temporis momento Pascha celebrari oportuit;
vel, ut interpres noster apud Lucam vertit, ne-
cessē fuit. Numquam igitur Judei patrum rituum te-
nacissimi alio die agnum immolassent: quod illos re ipsa
non fecisse, Marci verba demonstrant. quando, inquit,
Pascha immolabant. Accedit & illud, quod Lucas re-
fert, instante primo die azymorum, Christum allega-
te discipulos duos ad quemadmodum patremfamilias, quem
sic illos alloqui justit. Apud te facio Pascha. quod argu-
mento est, ab omnibus tunc peractum fuisse Pascha.
At quibus alio die fūctus Paschate Dominus videret,
ii Joannis testimonio nituntur. cap. xxi. 1. τὸ δὲ
τρίτην δὲ μάγα, εἰδὼς, ait, ὁ ιησοῦς, ἐν ἐπαγγελίᾳ αὐτῷ οἶ-
εις, &c. Ante diem festum Pascha, sciens Iesu, quo-
nam venit hora eius, &c. cena facta hac & illa fecit.
Vides ante diem Pascha Christum Pascha celebraisse.

Pars II.

Judeo-
rum ritus
memori-
bilis.

negantes. Chrysostomus tom. v. Homil. 79. de proditione Iuda
pag. 556. Tιοτὸν μέτα τρίτην αὐτῷ εἰ Χριστός, ubi refellit Graecos.
Vide pag. 557. Petavius.

* Chrysostomus Homil. lxxv. in Math. cap. xxvi. patet Sacerdo-
tes, cupiditate Christi interficiendi, Paschatis celebrationem difla-
misse. Hec opinio non est improbanda, & audi potest ipsos ob-
tractatum diem sic instituisse facile. Petavius.

Hoc
hoc

DE DOCTRINA TEMPORUM,

242 hoc cyclorum lunarium conditio patiebatur; antiquis maximè temporibus, quibus nondum tanta siderum pertita fuit. Et quamvis initio optimè constitutum fuise popularis anni descriptionem, & ad Lunæ cursus exactam velimus; minimè id tamen potuit esse perpetuum quemadmodum Christiani post Nicenæ tempora suo exemplò didicenter. Ego ergo verisimile biduo nonnumquam, aut triduo civiles Neomenias à medis Novilunii aberrasse, vel citra comprehenditionem, ac translationem dierum, propter cycli, & popularis anni vitium. Hoc autem anno illo, quo paschæ est Christi, accidisse, si nihil perfaudet aliud, difficultas ipsa certe conciliandi cum Paschate Iudaico & festa feria plenilunia; ac tot eruditorum hominum fructu in eam inquisitionem collata vigilia; tum Epiphanius, & aliorum auctoritas, in eam nos suspicemus vehementius impellunt. Alterum est; Feriarum translationem, ac totum illud legitimorum dicunt, reculorūmque discrimen non adeo vetus esse, ac Iudei quidam, & è nostris complices opinati sunt: neque Christi Domini tempore, ac ne longè quidem postea illud obseruat, atque institutum fuise. Testes enim Iudeorum peritissimos adhibuius; qui morem illum fero tandem receptum esse docuerunt, postquam evero templo, ac syneidris omnibus è Iudea sublati, Neomenias alter, atque ex visione ipsa, & denunciatione constitutas habuerunt. Proinde sexto circiter post Christum sacerculo totum illud translationis negotium excogitatum est, illorum ex sententia colliguntur. Tamet' multò id etiam recentius nonnulli faciunt. Hoc mihi satis est, multiplices illas cautiones tricas, & ambages, que in Hebreorum computo traduntur, vel ex ipsorum sententia, nihil ad Christi facultum, & institutum a nobis disputatione de Passione die pertinere. Consulantur ea, quæ ex R. Mose ben Maimon, cap. vii. Kiddusch hahodesch, Animadv. Parte 1. Iad in Animadversioribus adduximus. His duabus extortis, quorum prius paucis exceptis, penè ab omnibus admittitur; posterus à Catholicis plerisque, non eadem tamen, quæ à nobis improbatum est, neque probabili certe ratione refellitur; ad alterum genus argumentationis, quod est in Evangeliorum auctoritate situm, revocanda est oratio, ut ex ea constituantur, eodem, an diverso ab Iudeis reliquis die Christus Pascha celebravit.

CAPUT XVI.

Expendunt utriusque momenta partis; & pridie, quæ Iudeos plerosque, Christum Pascha celebrasse defenduntur.

QUONIAM igitur omnis est nobis ad auctoritatem, ac testimoniorum contentionem redacta quæstio; is erit profectio, nisi fallimur, optimus disceptans controversia modus, ut ea pars vincat, quæ ejusmodi pro se auctoritates adduxerit, quas alter, atque ea vult, & sua interest, probabiliter, ac prudenter interpretari nequeas. è contrario vero cedat illa, veritati convita manus, que iis utratque testimonios, quorum sit alteram in partem interpretatio facilis. Si igitur, velut ex sponso, pars utraque sic agat, me quidem judice, causa superior erit illa, que Christum pridie, quæ Iudei plerique fecerunt, immolas Pascha defendit. Nam Joannis illa verba, quibus ininititur, ita diserta, & perficiens sunt, nihil ut ad illorum mentem dici potuerit expressius. Quæ de Evangelistis autem ceteris ex adverso proferuntur, pro aliorum opinione speciei quidem ipsa mediocre; re autem vera momentum omnino nullum adferunt. Ut ab eo, quod primum est, ornatus locis diamur, expendamus, si libet, Joannis locum illum caturum præterea, scilicet annos xix, 14. qui non expreßior quidem reliquias, sed die, quæ tergiverstationi, cavillationique minus opportunitate videbatur. *לְוַיְמָגֵן־הַנֶּגֶז*: Erat autem Paracœve Pascha, ait Evangelista. Quibus est verbis invictum illud argumentum conficitur, nondum illo die Pascha fuisse, scilicet perei si quidem Paracœve Paschatis fuit. Atenim Toletus in caput xiiii. Joannis, Ribera in idem caput, Baronius, & alii omnes, qui alter sentiunt, Paracœve Pascha vocari putant, non quod Paracœve Pascha esset, sed quod esset Paracœve Sabbati, in quam Pascha cederat: Nullus enim fessi in tota scriptura (Toleti verba sunt) dicitur Paracœve, nisi Sabbati, quia in solo Sabbato non

licet preparare qua ad eum necessaria erant. Venienti minime sanè tolerabilis est ista ratio loquendi; Paracœven dici Paschatis diem aliquam, quid in eam incitat Pascha. Est enim *וְמִגְנֵדֶה* appellatio *וְאַתָּה*, & ad insequentem diem *וְיֹאכֵל* habet, ut apud nos vigilia nomen. Quamobrem uti si Natalis Dominici fessus dies in feriam 11. incurat, nemo de Dominica ipsa pronunciet: Hodie vigilia est Dominice; hoc est, dies ipsa Dominica, in quam vigilia Natalis incitat: ita ne illa altera illa ferri potest loquendi formula; Paracœven Pascha ipsummet est Paschatis diem, quod in eo Paracœve Sabbati contigerit. Ineffe enim in Paracœve vocabulo notio ac potestas adverbii pridie. Unde tam absonum est, Paracœven fessi cuiuslibet pro illo ipso, cuius Paracœve est, usurpare die, quam Natalem Dominicum, qui sit pridie Dominice, appellare pridie Natalis, eo sensu, quod pridie Dominicæ sit, in eam que Natalis dies incurat. Alia est vocis Dominicæ ratio, que non *וְמִגְנֵדֶה* sit; ut vigilia, ut Paracœve: fed absolute notione prædicta. Unde Dominicam Pasche merito dicimus; in quam solam Pascha convenit. Nam quod Paracœven negant alterius fuisse diei, quam Sabbati; id vero falsissimum est. Quilibet fessus dies suam *וְמִגְנֵדֶה* habuit, quam *וְיֹאכֵל* nominant Hebrei: quorum quidem commentarii dierum ejusmodi mentione sunt referiti. Illud vero quale tandem est; nullus altius annus festi, quam Sabbati, Paracœven in Scriptura legi? An non disertissima Joannis verba sunt, quibus Paracœven Paschatis appellat? Paracœves nomen apud filios Evangelistarum exstat, ter à Joanne, semel à singulis tribus expressum. Nullus est autem in iis locus, ubi Paracœve Sabbati sic aperte nominetur, ut à Joanne, Paracœfati ipsius, nullus, inquam, ubi non perinde Paschati, ac Sabbatho Paracœves vocem fas sit tribuere. Que est igitur ista ratio; Paracœven est Paschatis inficiari, contra quam Joannis ipse nominatim scripsit: solus fessus Sabbathi velle; quod in tota Scriptura nulquam legatur? Nec illud valet; solo die Sabbathi vetitum fuisse ciborum apparatus; id est foli huic *וְמִגְנֵדֶה* esse concessam. Neque enim qui sic ratiocinantur, animadvertiscant, *וְמִגְנֵדֶה*, id est præparationem, non cibariorum dumtaxat, sed aliarum rerum insuper fuisse, quod ad diem festum opus erant, ut Joannes loquitur. Cujusmodi serviles opera fuerint, quæ cum fello ipso die præstari nequent, eas pridie scilicet antevertent. Inde *וְמִגְנֵדֶה* origo. Sane Paracœven Pascha fuisse, Baronius ipse ad annum xxxiv. Num. clxi. planissime demonstrat, cámque coenam puram à Iudeis appellatam silent.

Alter Joannis locus è cap. xviii, 28. non minus licet: ubi Judæos refert eo die, quo crucifixus est Christus, Prætorium ingredi noluisse, ne contaminetur, & ut manducarent Pascha. Unde necessario concluditur, nondum illo Pascha manducasse. Hic Paschatis vocabulum varias ad significaciones transference, qui urgeri se tam differe testimonio vident. Una est Abulensis interpretatio maximè communis, Pascha non pro agno legitimo sumi, sed pro sacrificiis Paschalibus quod post septem azymorum dies celebrare mos fuit. Quod imprimis ex Deuter. cap. xvi, 2. probari solet: *Immobilis Phæse Domino Deo tuo de oibis, & de boibis*. Ubi Phæse, id est Pascha de bobus fieri demonstrat. Item lib. ii. Par. cap. xxx. & xxxv. Paschata vocantur hostia ipsa, que toto septiduo mactabantur. Cap. xxxv. com. 9. principes Levitarum dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phæse quinque milia peccor, & boves quinque. *וְיַדְעַת וְיַדְעַת*, obtulerunt Levitis in Paschata. Ex iis vero sacrificiis, quæ Pacifica, vel Eucharistica erant, quilibet à populo, qui quidem mundus esset, poterat vesci. Toletrus Numerorum cap. xxviii. ad eamdem sententiam citat. Sed in eo capite de holocautis dumtaxat agitur, quemadmodum & Levit. xxii. aut etiam de hircis, quod pro peccato fiebat; è quibus videntur pars nulla vulgi in epulum cederet.

Adversus hoc duo cum eruditis viris præscribimus. Primum, tamet' Paschatis vox ea significione in Scripturis usurparetur, in illo tamen Joannis loco, non videri aliter accipi, quam vulgata & contrita notione. Quamvis enim *וְמִגְנֵדֶה*, *וְמִגְנֵרֶה* reliquias hostias nonnumquam appellatas esse fateamur; quod nondum concedimus; id eatenus ferri potest, ut quod ea voce præcipue significatur, iisdem locis expressum fuerit, adeo

LIBER DUODECIMUS, CAP. XVI.

ut Paschatis nomen agnum ipsum primari, ac nullo alio insuper addito demonstret; reliquias hostias nonnisi ex accidenti; quatenus ad totam celebritatem, & ilorum dierum hilaritatem, ac festas dapes, & sacrificia declaranda usus vocabuli itius extenditur. Cum autem abolutè *וְמִגְנֵדֶה*, aut, quod amplius est, *וְמִגְנֵרֶה* legitur, id vero ad unum agnum Paschalem pertinet, reliquias omnibus sacrificiis exclusis. Atqui ne illud quidem facile concedimus, Paschatis voce aliud sacrorum genii illa ratione comprehendi; nec ea fatis idonea putamus argumenta, quæ ex alatis Scriptura locis eruntur. Horum præiudicissimum ille putatur, est Denteron. xv. *Immobilis Phæse Domino Deo tuo, de oibis, & de boibis*, &c. Verum longè diverso ista sensu sumuntur; & quidem dupli. Aut enim Phæse, id est agni Paschalis maestatio, ac ovium boumque sacrificiis discernitur, quæ ad Eucharisticam oblationem, sive pacificam pertinent, cujusmodi complures tot illo septiduo frequentia sunt. Hebraica verba, *וְיַדְעַת וְיַדְעַת*. Et sacrificabis phæse Domino Deo tuo; oves, & boves. *וְיַדְעַת וְיַדְעַת* *וְיַדְעַת וְיַדְעַת*, *וְיַדְעַת*. Primum itaque Pascha jubet immolari; tum oves, & boves; id est aliud sacrorum genii instaurari. Sic cum locum intellexit Jonathan Uzielis filius in Chaldaica Paragraphi: *וְיַדְעַת וְיַדְעַת וְיַדְעַת*. Et sacrificabis phæse Domino Deo tuo; oves, & boves. *וְיַדְעַת וְיַדְעַת* *וְיַדְעַת וְיַדְעַת*. Quo Iudeorum consuetudo pertinet, qui ut dierum ita festorum, ac celebratum initia ab occasu Solis, & inueniente nocte capere solebant. Quam ob causam Joannis xix. *Judei, quoniam paracœve erat, ut non remanearent in cruce corpora Sabbatho, rogarerunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura, & tollerentur. Cruciariorum corpora ideo depolare, ac sepelire maturarunt, quod cum Paracœve ipsa jam esset; id est vespera prior, quæ preparabatur agnus; & altera jam instaret vespera, quæ eadem Sabbathi principium erat; vestri sunt ne hac ipsa posteriore vespera, & initio Sabbathi ingruente, julta facere prohiberent. Hac igitur Abulensis observatione rejecta, vulgo ita fere ceteri respondunt; communi uim loquendi consuetudine Joannem, diem festum Pascha civilem, & artificiosum intellexisse, qui ab ortu Solis ad occasum extenditur. Verum cum Paschalis ipsa celebratis, que agni epulo præcipue constabat, pridie civilis diei, qui ab ortu Solis incipit, peracta fuerit, cæque vespera proprie Paschatis nomen habuerit, non videtur *וְיַדְעַת* illa committenda; ut ipsum tempus, quod maximè proprie Pascha, sive festum Pascha nominatur, *ante festum Pascha* fuisse dicatur. Quamvis enim Paschatis vocabulum tam de civili die sequenti, quam de sex aliis usurpari posset; in illa tamen Evangelica narratione, quæ Paschalis agni, atque cœnæ mentio fit, festum Paschatis propria & uitata notio potius accipitur. Hoc enim considerandum est, totam Paschatis functionem, adeoque cafunam nominis, & originem in vesertino illo epulo confitere. Proinde nimis illa videtur absurda, & absurdâ loquendi formula; ante festum Paschatis, Christum Pascha celebrasse; hoc est eo quidem momento temporis, quod festum propriæ Paschæ diceretur; sed ante civilem Paschatis diem.*

Aliud est Burgenis argumentum ex Paschalis festi religione depromptum; quæ omnia illa venum exerceri, Burgenis argumentum. quæ à Iudeis eo, quo crucifixus est Christus, die prædicta leguntur, cujusmodi est capituli iudicium instituti; reum filtrare, acculare, interrogare, testes producere, condemnare, ac damnatum deinde ad Praesidem deducere, comitari ad supplicium, præterentes angariare, & ad onus ferendum cogere. Quæ quidem omnia festis diebus agi, nominatimque primo die azymorum, nefas sunt. Nam de isto ipso die festo, Exod. xii. cap. 11. profert; olim ab eruditis viris obviis est datum: qui hoc admonuerunt, aliam juris communis, & ordinarii rationem effe, aliam necessitatis, qua fit, ut legi plerumque derogetur. quale fuit illud Tobiae factum.

Quamquam haud me præterit, viris quibusdam eruditis alteri videri; qui cum ceteris festis, tum Sabbatho pars II. fas

* Augustinus Tract. cxx. ad hæc: *ibi ergo propter Paracœven &c.* propter Paracœven, quam coenam puram Iudei Latinè usitatis apud acceleratam vult intelligi seculorum, ne adverpasceret, quandojam, nos vocant, facere talis aliquid non licet. *Isauius.*